

פ ר ט י כ ל מ ט . 3/4

פיסיבת ועדת החינוך שהתקיימה ביום ד'
כ' חסון תש"א (1.11.1950) בסעה 9.00.

נ ו כ ח י מ :

חברי הועדה:

- ט. פרסיץ - היו"ר
- פ. אילנית
- ע. אסף
- ב. צ. דינבורג
- י. הכרמלי
- ע. ז'בוטינסקי
- ד. כהן
- ד. נצר
- א. ציזלינג
- א. רזיאל-נאור

סוזמנים:

- ז. סזר - סר החנוך והתרבות
- ד. בן-יהודה -

חסרים:

- א. אלמליח
- י. גורי
- ס. ד. לבנה
- י. סמילנסקי
- ד. צ. פנקס

סדר-היום: דברי פרידה לסר החינוך והתרבות, ז. סזר.

ט. פרסיץ - היו"ר:

פנתחת את הישיבה.
לישיבה זו, הראשונה בישיבות ועדתנו
במוטב זה, הזמנתי את דר. בן-יהודה למסור לנו סקירה על מצב החינוך
בסנת תש"א. והנה נודע לנו, כי סר החינוך סר סזר התפטר מתפקידו
כסר החינוך ועוד היום עומדת הכנסת לבחור סר אחר תחתיו. על-כן
הרטיתי לעצמי על דעת חברי הועדה להזמין את סר סזר לישיבה אחרונה
אתנו, כדי להפרד ממנו: סנאסן התרבות העברית, סר זלמן סזר, אסר
כתר סר החינוך היה יאה לו והוא היה יאה לכתרו, בחר לו שליחות
קסה וחטובה בגולה, אולי יותר קסה ולא פחות חטובה ססליחותו כסר
החינוך. התפקיד הוא נעלה ביותר, וס"י תן ועבודתו סס תהיה לתועלת
למדינה ולסיפוק נפשו הוא. לא ידענו סכבר היום נצטרך להפרד סאותו
אדם, אסר עבדנו אתו סכס אחד במסך סנתיים ורגילים היינו לראותו
סיסים יסימה בעבודה פעילה בכל סטחי התרבות העברית.

עבדנו אתו ככרת ארץ ארוכה וכבדה,
ונודה על האמת, לא הקלנו עליו. לא פעם היו בינינו דין ודברים,
ריב וסדון, אולם כטוחני, כי במסך כל ימי עבודתנו המסותפת הרגיס
וידע סריב וסדון זה היה דק לסס שסיים, סבלי כונה לפגוע בו במרר
אדם אסר כולנו כאחד הערכנו וכבדנו אותו.

ש. פרסיץ - היו"ר:

מר שזר הוא איש אשכולות, יפה-נפש, נאמן בית-התרבות העברית, ראוי היה להתמנות שר החינוך והתרבות הראשון במדינת ישראל. שר החינוך אשר במסירותו, עקשנותו ולהט נפשו, זכה את הכנסת **בחדשים** הראשונים לעבודתה בחוק חינוך חרבה, וזכותו זו לא תשכח לו לעולם.

אני רוצה להפריד ממנו בדברי ברכה מחבר לחבר שירותה נחת בשליחות הקשה שמטילים עליו עתה ושיעמדם בשליחות הזאת שהיא משאת נפשו.

ב. צ. דינבורג:

אני רוצה לומר מלים מספר לשר החינוך והתרבות מר שזר, אנחנו, חברי הועדה הזו, ידענו יותר מכל אחר מהי עבודה זו - עבודה החינוך, כלומר מהם הקשיים, ומהם המרחקים בתפישת עניינים אנחנו יושבים לצד שולחן אחד ויש לפעמים בינינו מרחקי דורות, יש מחברים של ארצות וקונטיננטים. יש פה עבר, הונת ועתיד.

לו הייתי דרשן הייתי אומר, כי מר שזר שזר דורות בנפשו, מסופקני, אם יש מישהו שיכול להתחרות בהבנתו לגבי כל הזרמים. הקשיים בחינוך הם רבים, והיו לנו ויכוחים רבים, אבל עצם המלאכה שאנו עושים, היא מלאכה שזר של דורות. אותו האדם העומד בראש מערכת החינוך, נתון שיהיה בלבו רשימים עמוקים לדברים, שידע את המרחק בנפש, ותהיה לו אהבה רבה לדברים. ועשה זאת לא מתוך צורה חיצונית בלבד.

מר שזר, בכל תפישתו היה האיש **החסמגל** והמוכשר ביותר לצמצם אותה המרחקים, ולהקים מיניסטרונו. שר אפשר לפטר, אולם זה שהיה השר הראשון לחינוך ותרבות וארגן את כל החינוך - זוהי זכות הסטורית. אומרים עבר - זהו מה שנעשה כבר ויצא מרו- מרשוננו של הקדוש- ברוך-הוא.

אולם אנו מאחלים לו שישא את ברכתנו הנאמנה ושיהיה בריא בגופו. נסיונו הרב ילחמו בעבודתו הקשה אשר הוא הולך לקראתה. שם לא יעמדו כל אמצעים לרשותו, והוא מרוחו צריך להאציל על סביבתו. אני צריך לציין את ההבנה העמוקה שהשר גילה לניצני יצירה באותם האמצעים שעמדו לרשותו. אנו נפרדים ממנו בברכה ומבקשים לזכור אתנו לטובה, ועברך הגדול יוסיף לך כוח.

א. צינזלינג:

לחיצת יד חברית איננה דבר מלאכותי חוג של פועלים, ובין פועלים, והיא עוד יותר עמוקה תוך כדי ריב, ואני אינני מצרף את המלה מדון, כי היא מרחיקה אנשים. ריב זה דבר פורה, ואנשי אינני מבטיח לשר שיבוא שאחזור בחשובה. משום שמערכה זו לתיקון עולם במלכות האדם. ישנה הרגשת הקשר בין האדם והענין. אני למדתי לא מעט ממר שזר. יש לו הכשרון, בשעה שהוא מציג אדם בפני הצבור, והוא עושה זאת לכבוד האורה, או לכבוד אדם שהולך, מציג מר שזר את האדם בנפשו. יש ענין עוד יותר גדול - נפשו של מר שזר ופרשת החינוך, הוא חבק את הענין והיה בו משום הרחבת האופק.

ואני רוצה לומר דברים כנים, כי עם כל **ריבנות** בשעה שעמדנו על גופם של דברים, בשעה ביקורתנו לפעולות, למסגרת, למדיניות ולמשלה, אבל אין לי ספק שלולא הכבלים שהוא שותף להם, היו כל אותם דברי הריב מקבלים צורה אחרת. אשר ליכולת הביצוע - אין לנו דין-ודברים עם מר שזר, יש לראות אם נשלושל הענין, ורק בדרך זו אנחנו יכולים להעמיק, ורק בדרך זו יש תקווה שמהריב יצא מחוק.

א. ציזלינג:

בהרגשה זו שאיננה פוגמת בחברות, אני יודע שמר שזר נתן לי גם משהו מבחינה צבורית אישית שבתלמוד תורה. אשר לדרך אשר אליה פונה מר שזר עתה - אני מבין שגם אשתו רחל נוסעת עמו, כשם שבשטחי החיים האחרים היא איתו. אותה מקור האהבה והאימון באדם שהוא טבעי, רשמי ועמוק ילווה אותו והוא לא יהיה כבול בכבלי המדיניות. אותה שליחות מובטח לי שהיא קשה, ויקרה ליהודים, לפועל ולאדם. שליחות אל המוני יהודים, אשר יבואו אלינו, אשר בכאבים וביסורים נטלו חלק בשחרורו של העם.

א. רוניאל-גאור:

אני רוצה לצרף את ברכתי לשר היושב כאן אהנו. אני רוצה להבריק בין השר שהתאר נציג השלטון, ובין היחס שנמצא לגביו. אני רוצה לציין פה את היחס בעבודה, הדבר שהיה בו, ושיהיה בו, שהוא אתר העקרונות הטובים והמאירים את כלל הקופת עבודתו והיא - הגישה המקסימלית ומידת התלהבותו, אשר בה נגש לכל בעיה החינוכית ורצונו להבין את הדרישות השונות. גישתו זו העוזר לו בשליחותו, אשר הוא יוצא בה, אשר היא לא רק מעבר לים כפי אם מעבר למסכים, באותה יהדות גדולה החיה במסגרת קשישילבה השרר את הניצוצות שם ויחזיר אותם למולדת. אני מצרפת את ברכתי - בהצלחה לשליחותם.

א. פרימלי:

אנא לא הייתי איש ריב ומדון למר שזר, כמעט מספר ובלא יודעים, מתחת לסף החכרה הבינותי אותו, ולו גם בימים הראשונים של מדינת ישראל, ובימי הדיון על הזרמים, במקל חובלים נהג אותנו, אולם אנו לא ידענו לנצל את הגובה המוסרי והרוחני הזה. אנא אומר בהכרה כנה, כי אהבתי ספר, אולם מדוע פרסמת זה עתה את ספרך על העירה. הוי העירה הוא רחוק, ולפי ספרך נחבבה עלי העירה.

כאשר הייתי בדרך לברצלונה, הייתה לי

הרגשה מיוחדת במינה, והיה לי מוזר כי אני אדרוך על אדמת הארץ הזו. נדמה לי, כי הרגשה זו יש לגבי רוסיה. אנא יאמנם, חוק הרו מרוסיה, אולם יש ורעד מסוים עובר כאשר מדברים על סבל היהודים, יחי רצון ויחזו לך לראות את אותה יהדות, לגשת אליה ולדבר איתה. אני מתאר לי מה תהיה הופעת מר שזר בארץ הזו בשביל היהדות כולה. אנא אברככם בצאתכם לשלום ובואכם לשלום.

ב. בוגו:

אני אינני מומחה לבטא את אשר אני מרגישה. חבר הכנסת ציזלינג דבר על חברות פועלית - זה כמעט ולא חסר לי, כי אם יש חברות אנושית, חרי זה מה, שלמעשה, הרגשנו כולנו. לפעמים הייתה לי הרגשה של מוסר כליות, כי גם אני מקשה עלליהאיש-החבר, אך הוא התיחס בסבלנות רבה לדעות של כולנו.

כל-אחד מפרש את הדברים כפי שהוא רוצה.

אני רוצה לומר, לא שהוא היה שר, אלא פה יש משהו פוזיטיבי ששנו כבר, הקשור בשם זה ולא אתר וזה ישאר לנצח, ולו גם לא היה עושה השלף דבר.

מר שזר יוצא עתה לחפקיד הרבה יותר קשה, לא בין חברי ששב ולא יגרמו לך אותן הצרות שאנו גרמנו לך. הצטרך להעזר בסבלנות הרבה, יותר משהיית צריך להשתמש בוועדה שלנו. נדמה לי, כי זה האיש היחידי היכול להצליח בחפקיד זה. אני רוצה לחיות אופטימית, כי גם אני שייכת ליהדות זו ומתגעגעת אליה. אחולינו ילכו אומץ ואנו נרצה לשמוע על הנעשה אצלך. אחת נוסע עם עזר כנגדך - עשה אשתך רחל - תזכה גם היא לעזרה לך.

פ. אילנית:

אני רוצה לברך את מר שזר, אם כי לא הכרתיו כמו תברים אחרים, אולם תמיד אהבתי את יחסו אלינו ואת כשרונו לחוש את הנוער והאדם הצעיר - שחם אחד הדברים החשובים לגבי אדם העוסק בחינוך, להרגיש את לב הנוער, כמו בכל אדם יש גם בו צדדים חזקים וחלשים, אולם אנו נזכור לטובה אתה אשר עשה והעיקר שהתאמץ לעשות, ומה שמוסיף לברכתך הוא - כפיאין לי ערובה שלא יחסרו חולשות בשיטה שתהיה גם להצא משום כך יחיו דברי כנים אם אומר שיש בלבי צער מה על שזר פורש מתפקידו.

עוד נכונה לוועדה דרך קשה במדיניותה החדשה בחינוך, אולם מר שזר ידע לשמור עליו כד ולא לעבור לשטת אישי. חזקו ויכוחים בוועדה לשיטה, לדרך, להגשמה, לקצב, אבל לא ענין של ריב ומרוץ אישי.

הוא אינו הראשון היוצא בשליחות זו, הוא אינו מניח כאן יסוד כמו בשטת החינוך, אולם גם ודאי, כמו בענין החינוך לא תמיד תקלו עליו, אלא גם הקשו, אני ראיתי את ברית המועצות - אינן זו אותה רומיה שהיתה, והיהודי הסובייטי אינו אותו אדם היוצא לגלות, יחכן ולמעטים יש הרגשה זו, אולם היהודי מאמין שהוא חלק מהממלכה וא גם הוכיח את זאת ומוצא שם פורקן לרצונו הסוציאליסטי וגם לרצונו היהודי, אפשר לדובב את היהודים, פאם לא ידברו אליהם כמו אל אדם בגולה, אולם אין להשוות את ליחות השליחות לארצו של פרנקו - בדברים אלה יש משום סגירת דרכים, אם כי אינן כוח שיסגור דרכים, כי ברית המועצות שועת לאינטרסים של עמים אחרים וצרכים של עמים אחרים ועמדה לידנו במאי 1948, אני רוצה להגיד, כאז כן עתה, מה שטוב לאדם טוב ליהודי ומה שטוב לשחרור האדם טוב לשחרור היהודי.

הדרך המקילה והמקרבת היא - דרך הידידות ושמירה על עצמאותנו, דרך של בנין והאבקות על החופש שלנו ולא של מישחו אחר, אני רוצה להוסיף ולומר כי יש הרגשה יוצאת-מן-הכפל טובה אם האדם הבא אליהם הוא ידיד, ויש להם חוש דעה מפותח, ואני מקוה שזר ידע לתת לזה בטוי.

מהרה
אני רוצה להוסיף כמה מלים לגבי דחל - כי היא הרומה גדולה לשליחות בהשקפותיה ובטקט הרב שיש בה, היא אדם ויריה, אני מסיימת את דברי, כי הוא ידע למצוא את השבילים, והוסיפו בשליחותכם עוד נסגך על-מנת להרום מחיצות ואי-הבנות, ולהגדיל את הסכוי שברית-המועצות תשתתף עתה בבנין ארץ-ישאל סוציאליסטיה, כל אדם שבא לשט עושה כמיטב יכולתו כדי לפלס דרך ליהדות הזו, אני מברכת אתכם שתהיו שליחים נאמנים לצרכי עמנו.

ע. אמת:

לאחר הדברים שכבר נאמרו כאן אין לי הרבה מה להוסיף, אכן, רואה לעצמי חובה נעימה לברך אותך בשליחותך, ובהזדמנות זו כדאי לשפוח את כל הטפל ולזכור את העיקר, והעיקר הוא - חוק חינוך חובה חינוך שיעור לא זכינו לבצעו בשלמותו, אם גם מר שזר עוזב את עבודתו, עוד נפגש אהו בשטחי הרבות וחינוך-אחרים, אני מצרף את ברכתך לברכת כל חברי ומורה על היריעה הרחבה שנגולה לעינינו בעבודתנו המשותפת.

א. ז' בוטינסקי:

אני שמח להזדמנות הזו שנחנה לנו להגיד כמה מלים מבלוי להיות כבולים לאיזו שהיא מסגרת, אני שמח להפריד ממר שזר ומורה לו בעד היחס שהראה לנו, כשם שמורה תלמיד למורה - זוהי האוטוריטה היושבת פה איתנו, הוא יוצא עתה בשליחות קשה ועלולה להיות מסוכנת, אולם אין אנו נפרדים ממנו בכלל, היו בינינו ויכוחים חמורים בשאלת הזרמים, אולם לויכוח היתה רמה גבוהה ושר החינוך הוא הוא שהעלה את הויכוח לרמה הזו, שדובר בה על חופש האדם, ובמה מתבטא החופש - בזה שכל אב וכל אם יכולים לתנך את ילדיהם באותה הרוח שהם מוצאים אותה כנכונה, או על ידי-כך שהמדינה באמצעות נבחריה תקבע את קו החינוך?

א. ז' בוטינסקי:

אולם אני וסיעתי דגלנו בחינוך אחיד, כי החינוך לפי זרמים יש בו משום כפייה לגבי הילדים, וכפייה על-ידי הוריהם. החינוך המפוצל הזה הכניס ריב בין הילדים, ואני מוכן להסכים לחינוך אחיד גם אם הוא יהיה סוציאליסטי, או שהחינוך צריך להיות כללי יותר, לא בסובנו של הזרם הכללי. צריך לתת מפקים רחבים לילד, כפי שהמציאות תקבע אותו. ובמלחמה לאיחוד החינוך, במלחמה לחופש האדם, ידענו, להוקיר גם עמדה מתנגדת, כפי שמר שזר בטא - עמדה שיש בה גם ניסוק.

אני רוצה לסיים את דברי בסיפור מעשיה ששמעתי פעם מאבי שמסר זאת בשמו של אנסקי. פעם היה מצור על העיר ברדיצ'ב והתקרב חג הפסח ומצות לא היו בעיר. לקח אנסקי מכונית ועבר את המצור והביא מצות לעיר שעות אחדות לפני התקדש החג. יצא רבה של העיר ברדיצ'ב ואמר את הדברים הבאים: אין אני יכול להודות לך על מה שעשית, רק בקשה אחת יש לי אליך שתספר לנו מה עשית בעבר שנתן לך לבצע את הדבר הגדול הזה בהווה. אני רוצה לבקש את מר שזר שיספר לנו איזה זכות עמדה לו להביא את חוק חינוך-חובה חינוך למדינת ישראל?

ד. נצר:

יש משהו מסוים שאינו יכול לחזור ולהשנות - זהו הראשונות, רבים הם המפעלים שבהם התחילו אנשים מסוימים, טוב עשו או רע עשו, אבל הם ראשונים, וראשונות אינה חוזרת. זכות זו עמדה למר שזר - זכות היותו שר החינוך והתרבות הראשון במדינת ישראל. עם קום המדינה צריך היה להקים מיניסטריון עם כל הצרכים והקשיים שבהקמת משרד.

אין זה מקרה שאנו לעתים קרובות אנשי ריב ומדון, משום שהאבי מאמין של כל אחד הוא כבודו של עמו שהוא מוכן להלחם בכל חום נפשו. מנת חלקו של שזר הוא להיות השר הראשון לחינוך ותרבות, ולא אחת יצא לי לשמוע, כי השם שזר נתקבל על הכל. ובישיבות ועדת החינוך ידע השר להעלות את חזון החינוך והתרבות, לאחר שלא באשמתו-אסתו, חזון איננו מתגסם תוך שנה או שנתיים.

כל איש תנועה עובר מתפקיד לתפקיד, ולעתים קרובות גם אין סואלים את האדם, יתכן ובתפקיד אחר היה מצחיל לנו דברים עוד יותר חשובים. כולנו הרגשנו שקרה משהו בדברים שכתב בזמן האחרון, כי יתכן ואנו כולנו חוטאים, ואולי מוטאים גם לדורות הבאים שאין אנו נותנים לאדם זה להבחיל משהו מעצמיותו לדורות הבאים. ואני רוצה לומר במלוא האחריות, כי לולא עקשנותו של מר שזר לא היינו מעבירים את חוק חינוך חובה חינוך. אדם זה עמד על כך וידע להלהיב ולעבור על קשיים ומכסולים, ואולי עוד מוקדם להסיק את המסקנות, כי אנו עומדים בעצם הגסטמו של חוק חינוך חובה וכל מעשה איננו נעשה סיד.

יצא לי לראות, בחודש האחרון, במקומות שונים את בתי-הספר המוקמים בין אהלים ובמעברות. ראיתי את בתי-הספר לילדי עולים הנמצאים בחוסר כל, בלי חלונות ודלתות, והילדים אינם יודעים כל הרגל ראשוני, והם עתה כבד בבית-ספר לומדים ומתחנכים. אני חושבת שדבר זה ילוה אותך מר שזר, ותראה כי הזרע שנזרע התחיל לצמוח, יש אמנם, מכשולים רבים, יש להפסיק את העשבים. כאשר הייתי בחוץ-לארץ יצא לי לסמוע את הצרפתים מנטאים את השם שזר לקחתי על עצמי להסביר שם זה, והם אמרו כיצד ידענו להתאים את השם לאדם - נשאר לי רק לאשר זאת.

ז. שור - שר החינוך והתרבות: חברים, אלה הם לא רק דברי פרידה, אלא דברים שיקרו לי מאד, כי אינני מסיל שמץ של ספק בכנותם. דבר כאן חבר הכנסת ציזלינג על ריב ומדון, אולם יש להבדיל כי כאן הסלה "מדון" באה מלשון מדינה-דיון. אני הרגשתי צורך בפסי לדבר אתכם ואני מודה לכם על שנתתם לי את האפשרות לעשות זאת. אני חשבת כי לישיבה הזו אוכל לבוא עם השר רמז ורציתי לדבר על מה שיש לעשות בעתיד. אבל מאחר שלא התקיימה ההצבעה אין הוא רוצה להופיע - והצדק אתו.

רציתי להגיד בדברי פרידה אלה, זכנ עוד בימים הקשים של דיונינו, כי האוירה בועדה שלנו היא שונה מזו שבכנסת. נפלו בינינו דברים שהרחיקו והפרידו בינינו, ובכל זאת נוצר בינינו יחס הדדי, עם כל דברי הביקורת היתה לי הרגשה אחרת ואימון רב לענין. עם כל המלחמה על רצון, מלחמה של סמפרמנט פוליטי, למרות הכל יכול להתוצר יחס הדדי בכל תחומים שעבדתי, ובשעה שחליתי ודר. בן-יהודה בהל את העבודה, היה רצון של הדברות בינינו. אני רוצה לאחל לשר רמז ולמססלה שיצליחו במפעלים שהתחלנו. יש צורך בתרבה תיקונים, אולם הרכבת כבר הולכת ובחוף כוח רב כדי לעזור אותה.

אם אנו מדברים על חוק חינוך חובה - זה ישאר זכות הכנסת ותוצאות עבודתנו במסך שנה וחצי, אולם העיקר הם חבלי הביצוע בהם עסקנו במסך השנה וחצי. אולם עתה עליכם לדעת היכן אנו נמצאים ובחוצה עזרת עסקני החינוך בקרב הכנסת. אנו הגענו עתה לביצוע של 98% - ישנם חסרונות, ישנו ציוד שאינו ציוד, יש לגסור את המפעלים האלה, רק אתמול גמרנו חוזה בדבר ציוד לבתי-הספר. אבל לקצרות לא הגענו, לא הגענו לגן ולא הגענו לנערים עובדים. גם בשני קצוות אלה הגענו לכיבושים עצומים - הוקם מדור מיוחד לנערים עובדים וישנו אדם מסוים המספל בחינוכם של אלה שעברו את הגיל ולא גמרו את בית-הספר. יהיה צורך לעזור לשר החדש ולהטלים את אסד התחלנו.

במעברות עשינו גדולות - לכל ארגוני הנשים חלק בכך, זכנ במחנות עשינו הרבה, אך טרם הגענו למה שחפצנו. אשר לגנים הגענו למשהו בצורה גלובלית, אבל לא הגענו לחוק חינוך חובה חינוך, ואין זה אסון שהאב ישלם עבור ילדו, מאשר שהילד ישאר מחוץ למסגרת. אני אינני רוצה לדבר על הזרמים, אבל אני רוצה להזכיר במצפון גקי, כי יש לשמור על שלמות החינוך ולא לפצלו. האינטגרציה במערכת החינוך מרטה זאת, כי זה היה כוון מסוים, אולם לא הייתי רוצה שהפיצול יגבר בטובה הבאה, יש כל סיני טנדנציות לכך ובחוף להזהר ולשמור על החינוך. אולם אני מודאג מאד לפרברים, ובעיקר לגן הילדים/לבתי-הספר לנערים עובדים כי לגבי בתי-הספר האחרים יש כבר מסורת מסוימת, יש נושאים מתאימים, יש טחנה עוזרים נפלאים, יש חבר מורים גדול שאפשר לדרוש ממנו הרבה.

אשר למסכורת המורים - אנו גמרנו את הענין, ויש בזה מסום היסג גדול בהעברת המורים לעובדי המדינה. זה עתה קבלנו את מחצית מיליון ל"י הראסון, כדי להיטיב את מצב המורים. אני אומר לכם שיש לכם הזכות ושיהיה לכם האומץ לדרוש המסכורת עוד יותר מאשר דרסנו, אני אומר זאת במצפון גקי ביודעי את המצב. מצבן החומרי של המורה השתפר, הוא יתחיל את עבודתו במסכורת של 60 ל"י לחודש ויגסור ב-90 ל"י - בתנאים כאלה יש לדרוש מהמורה שימסר כולו להוראה, והנוער ירצה ללמוד הוראה. אין אני מוסר כאן דין-וחשבון, אולם ענין הסדרת מסכורת המורים היתה לו חשיבות רבה. מכסולים רבים היו לי במססלה, בכנסת, בוועדות שונות, אבל התגברנו והפכנו את המורים לעובדי המדינה, כעובדים קבועים - זה ישאר כבר לדורות. משרדנו אינו מצטיין בפרסומת, אך הרכבת עלתה כבר על הפסים. אבל אני מתחנן על העוללים, יש ליאוג להם ולראות שתהיה עין פקוחה.

ז. סוד - שר החינוך והתרבות: השר לכ"ג בכנס לתפקידו בשעה שקיימת
 מסורת מסוימת לגבי הצגת ענין החינוך
 בישראל - ואני מכיר את חרדתו ויחסו המיוחד של השר רמז לשפה
 העברית והדאגה להחדרת השפה בקרב העולים, בשטח זה הוא מביא מסודרת.
 אולם יש שטחים שעדיין לא שפלו בהם ופה נחוצה עזרה מרובה, אמנם,
 הקימונו כבר כלים מתאימים - יש מועצה לענייני מוטיקה האוספת את
 הספרות הסוסיקלית שיטנה בארץ, כן רוסמים את הפזמונים והמלים של
 הסירים שהעולים מביאים אתם - כל זה עבודה עצומה - הוקמה סמכות
 עליונה למוטיקה.

כ. הולנדיס ומקימים מדור לאמנות
 הפלסטית, צריך שיהיה מי שידאג לכך ויגש בהתלהבות לדבר. בחוץ שיהיה
 מי שידרוש מהשר לטפל בכל הדברים האלה. יש לדרוש מהשר לטפל
 במפעלים ספרותיים לדאוג לתקציב ולעדוד ליוצרים, אני השקעתי פה
 הרבה, והקיימנו מפעלים לתפארת, ביניהם דברים שהם רק בראשיתם. אין
 לנו גוטיסדט ואת העבודה ההוצאתית אנו צריכים לעשות. הוצאנו את
 כתבי רמח"ל שיצאו לאור בסיוע המדינה. נגמר המפעל של מפתח
 לקונקורדנציה התלמודית - זה היה סוד כמסע עד היום, ועתה גילינו
 גאון עולמי מגדולי הגאונים היהודית, בעל כשרונות ובעל זכרון עצום,
 עם כוח סידורי יוצא-מגדר-הרגיל. על מציאותו של האדם הזה יודעים
 כבר 30 שנה, ועתה עם צאתי הוא גמר את עבודתו בש"ס. לשם גמר
 העבודה בחוץ היה לסחרר סורים, ולו ספרתי לכם באיזה מאמצים עלה לנו
 הדבר עד אשר הגענו לידי כך שהוא מסר את הסוד עצמו. הסתתח עצמו
 כולל מליון מאקאות וזה נמצא בארונות רבים בטכונה אחת בירוסלים,
 אפשר לשאול את האיש כל מלה והוא מיד מוצא את כל המקומות מסע
 כעושה להטים. כל זה עלה למדינת כ-3,000 ל"י. עתה נחוץ יהיה
 להעתיק ולהוציא לאור את הקונקורדנציה, הוא ובנו עובדים על כך
 ויודעים את כל הסודות, יש לדאוג שהעבודה תסתיים, כי האיש זקן מאד.

אני לא אדבר על כל הדברים שהם בגדר
 בקשה, אבל יש דברים שהם באמצע מלאכתם, יש מפעלים שהתחלתי בהקמתם
 והם עדיין לא בוצעו ויש להוציאם בהוצאת המדינה. אני אומר את
 הדברים באחריות מלאה, כי מצפון האומה דורש לעשותם. עם גמר
 הקונקורדנציה יש להוציא את כתבי הרמב"ם ומחזות ש"כספיר. שכספיר,
 אמנם, תורגם לעברית כמעט כולו, אבל יש תרגומים ש"הניסה אינה יכולה
 להסתמס בהם. עתה יש כבר מסוררים גדולים ומתרגמים היודעים עברית
 ואנגלית ומתמצאים ברמה השכספירית ועליהם לתרגם מחדש את התרגומים
 הבלתי מוצלחים. הוקמה ועדה מיוחדת לכך, אשר היא כבר בראשית
 פעולתה - בראשונה יש לעבוד על הדרמה - בחוץ שהדבר יעשה.

כתבי הרמב"ם יכולים להגיע להוצאת
 תפארת, יש פה בירוסלים אדם אחד שאסף כתבי-יד של הרמב"ם, כן יש
 יהודי אחד שבידו יש כל החומר ששייך לכתבי הרמב"ם מבחינה מדיצינית,
 ישנם בידו 10 ברכים המוכנים לדפוס במדיצינה של הרמב"ם, אשר רק
 3 מהם היו ידועים - ענין זה עלה לנו פרוטות - כ-800 ל"י. כן יש
 לדאוג לכתביו הפילוסופיים של הרמב"ם. במפעלים אלה חשבתי לבוא אל
 ועדת החינוך והתרבות ולתבוע מכם שתשטרו שהדבר יוקם.

מה שחשוב עוד יותר זהו הסופר החי.
 כאשר בכנסתי לתפקידי הזמנתי את ועד אגודת הסופרים ושאלתי אם יש
 בארץ סופר הרעב ללחם? ואם בכלל, ישנה פרובלמה כזו? הוסבר לי שלא
 קיימת פרובלמה כזו, אם כי אין פרוט הדבר שהוא מתפרנס מספרותו, יש
 והסופר מתרגם או עובד עבודות אחרות. אולם נחוץ שגם פה אתם תדאגו
 לכך, **קיימת** קרן עידוד ליוצרים. יש ואנו הוטבנו סופרים
 ומסוררים שיכתבו, מתוך מטובה בכסרונם, ומפרנסים אותם, ולפי שעה
 לא קבלנו כל תגמול מהם, כי עשינו זאת מתוך אימון לסופר, וההשקעות
 הן פעוטות - 70 ל"י לחודש. כן יש סופר אחד זקן כבן 75 שנה ופעל
 גדולות לסען הספרות, יש לראות שהוא יעשה את שיבתו בכבוד. ישנם
 סופרים בגיל 60 בעלי שם וישנם גם סופרים צעירים הבאים ממסקים ויש
 לעזור להם. אפשרנו לסופר צעיר לנטוע לחוץ-לארץ להשתלם. בכל
 המפעלים האלה צריך לטפל ואני רוצה שהועדה תדע על כך.

ז. שורש החינוך והתרבות: המפעל האחרון שהקימונו, אשר הוא כלחם למורים - נגשנו לסידור אנציקלופדיה פדגוגית שתהיה בעלת 4 כרכים, ברוב השפות היא בעלת כרך אחד. הסורה אין לו מהיכן למצוץ? בספר זה נתנת גם תורת הפדגוגיה על כל שיטותיה. אנו מצאנו כבר מזכיר, ועתה עלינו לגשת להכנת הפיגומים. נחוץ שיהיה לב ותהיה עין להרגיש ולראות את כל הדברים האלה, ואני רוצה להנחיל לכם את הדאגה הזאת. אולם אני חוזר ואומר כי חרדתי לפרברים ניש לדאוג להם, יש שטחים שבהם הצלחתי להגיע רק להסכמים מסוימים.

יש ענין ילדים מפגרים וקסי חינוך - אני מכיר את הפרובלמה הזו, ישנם ילדים שאין כל יכולת להכניסם לבית-ספר. ילדים אלה מפגרים בשכלם וזקוקים למוסדות סגורים. דברתי עם מר שורץ מנהל הג'וינס, והם רוצים לעשות משהו לגבי ילדי העולים. לי יש כבר חוזה בראשי פרקים, על הקמת כפר חקלאי, כולו לילדים מפגרים ושם הם יתגמלו גם לחיות וגם לעבוד, אין כל מוסד יהודי שיטפל בילדים אלה. אני ראיתי את המוסד לילד וינה, אולם אם היינו מקימים כפר כזה - היה הדבר משתלב לתוך מערכת היצירה שלנו.

אנו בצענו את החוק לגבי 250.000 ילד, ברור כי בקרבם יש אחוז מסוים של ילדים מחללים. אילו היינו מקימים כפר כזה, היה זה מפעל להאמת, אין לנו מוסדות סגורים שיטלטו ילדים אלה. יש לנו מדור מיוחד לילדים עזובים, אבל לא מחללים, יש צורך להכין מורים לתפקיד זה. לפעולה זו נחוץ להט - מאלינו זה לא ייעשה, ונחוץ שאתם תדאגו לכל זה. עליכם, אני חוזר ואומר, לדאוג לפרברים, סלבר הויכוחים על הזרמים, נחוץ שבוועדה הזו ידפוק הלב ותהיה דאגה רבה לכל העניינים. אתם צריכים ליצור אוירה טמאיה, ולא אוירה מכשילה לעבודתו של הסר רמז.

אתם אינכם יודעים כמה אתם מכשילים את החבר-המבצע, אתם אינכם יודעים מה כוחה של מלה בפרלמנט, יש בה כדי לקצץ כנפים גם לבעל ההתלהבות הגדול ביותר. צריך לבקר את האדם, אבל כראוי, כי הכשלון הגדול הוא - כאשר אדם נלאה ואז הוא יורד מגובהו - דבר זה צריכה לדעת האופוזיציה. מספרים על רב גדול אחד האומר: אם מספילים את האדם עד עפר, כיצד רוצים שתהיה לו צורת אדם? דבר זה צריך כל אחד מכם לזכור שתנתן לאדם האפשרות לשוב ולהיות אדם. עליכם מוטלת האחריות ועליכם לדעת דברים אלה. הפעולות והמפעלים הם נצחיים, ואני מתפלל להצלחתו של הסר רמז.

על שליחותי החדשה לא אוסיף לדבר, אין לבי הולך אחרי דיבור זה. במסך 35 שנה של עבודתי הצבורית, עבדתי בתפקידים שונים; ובצדק אמרה חברת הכנסת נצר שאין האדם בוחר לעצמו את תפקידו. אני מעולם לא בחרתי לי את תפקידי ומעולם לא התפטרתי מתפקיד, וגם לא הצעתי את עצמי לתפקיד. עתה זהו התפקיד הראשון בחיי שאני מתפטר ממנו והפעם הראשונה בחיי שאני מציע את עצמי לתפקיד מסוים. עוד אינני יודע אם יצא לפועל תפקיד זה, אני רק בבחינת יוצא ואינו נכנס, עוד מוקדם לדבר על כך. אני תקווה שיהיה ביכולתי לעשות משהו ואינני שותף לכל הפסימיזם - לא יתכן שלא תמצא שפה מסותפת. אני מודה לכם גם בטו רחל במחנה שיש בכוחה להיות לעזרה עצומה, אולם עוד בספיק לדבר על כך.

אני רוצה לומר עוד מלים מספר לגבי דר. בן-יהודה. במסך שנה חצי של עבודתי היו הרבה אסונות - חליתי, וכן הרבה אי-הבנות פנימיות, היו קשיים רבים. אולם אחד הגמלים הוא - שמצאתי את דר. בן-יהודה. כי הוא בעל הבנה טובה וגם חבר טוב, הוא בעל רמה ואחריות טובה. אני מודה לו מקרב לב, ואני אסיר תודה לו. אני רואה בדאגה עצומה את מחשבותיו של דר. בן-יהודה לעזוב את משרד החינוך דוקא ברגע זה שהרכבים מתחלפים, אינני יודע כיצד הוא יעשה זאת? אף הוא בחר בשליחות, אולם הוא כבר קבל תשובה חיובית ויכול להכנס לתפקידו, עליכם לדאוג לכך. שהמדינה תשתדל לשכנע אותו שיסאר.

ז. דברי חינוך והתרבות: אני מודה לכם על שנתתם לי את האפשרות הזאת לומר אי-אילו סליים. אני יוצא רק לשנתיים ועוד נפגש מתוך עבודה חינוכית.

ש. פרסיץ - היו"ר: הדברים אשר השמיע היום השר שזר יקלטו בליבו. דברי חינוך יקרלים לכל חברי הכנסת ולנו במיוחד. ואותו אדם אשר ידע בכנות ובמסירות ובלהט נפשי, להקים גם בדלותנו הסרה, מפעלים כבירים אלה, אדם שטפח ורבה אותם בחדרי חדרים, בצנעה, ואנו לא ידענו. נכיר לו טובה על כך ונסמור עליהם כעל בנת יצני ונעשה כמיטב יכולתנו להמשיך בהם.

ברור כי תפקידים גדולים מוטלים עלינו בכל שטחי החינוך והתרבות. והטלה "המגית" תקציב, לא אחת תעמוד למכשול לנו. אף-על-פי-כן נדע לסמור על עבודתנו ונמשיכה. תפקידך החדש הוא קשה ורציני, ואנחנו סודים לך מעומק לבנו בעד עבודתך בעבר ומאחלים לך הצלחה בתפקיד החדש. שאליו אתה יוצא. אנו נצפה לשובך ובטוחני שעוד נפגש בעבודה משותפת. אינני יכולה שלא להודות לך על שעה זו של התרוסמות הנפש. שגרמת לנו.

אנו נבקש את סליחתו של דר. בן-יהודה שלא נתנו לו היום להשמיע את סקירתו, כי חפצתי להפרד מחברנו שר החינוך והתרבות, בדברי הלכה, רציני כי נשמע את סקירתו של דר. בן-יהודה על החינוך בשנת תש"א בנוכחותו של השר, כמיכנס לעבודתנו המשותפת. רציני לתת לו מסלול, לצערי נסנע מאתנו לקיים את רצוננו משום ישיבת מליאת הכנסת, ולכן נשמע את סקירתו של דר. בן-יהודה בישיבה הבאה, ומסר שזר נפרד בכבוד ובהערצה ובהבעת הוקרה והערכה על חזונו ופעלו.

הישיבה נבעלה בשעה 10.55.